

SOCIETAT

El nou puritanisme

David Torras i Llaurador

El títol d'aquest article pot semblar, aparentment, provocador. ¿És possible relacionar un moviment sorgit de l'església anglicana a mitjans del segle XVI, associat habitualment amb una moral rígida en assumptes religiosos, amb un moviment polític que ha defensat històricament conceptes com la llibertat, la igualtat o la fraternitat?

Jordi Pujol

Jordi Pujol explica¹ que utilitza l'anomenat *síndrome Saramago*, que consisteix a emprar una frase d'algun personatge reconegudament esquerrà quan ha de defensar una idea determinada per evitar reaccions en contra. Albert Om, en un article al diari *Avui*² censura les crítiques que va rebre Eduardo Zaplana (de qui no n'és, precisament, un entusiasta) quan va criticar la indumentària de la vicepresidenta del Govern en el seu viatge a Moçambic. I així, ens diu: "Els que ara protesten, per què no defensaven la dignitat de Marta Ferrusola quan se'n fotien perquè s'havia llançat amb parapent i amb paracaigudes? ¿On eren aquests col·lectius quan l'oposició socialista ridiculitzava Isabel Tocino, ministra de Medi Ambient del PP, per haver-se disfressat de pastoreta? Quines diputades abandonaven el seu escó quan Alfonso Guerra li deia "*monja alférez*" a Loyola de Palacio i "*Mariquita Pérez*" a Soledad Becerril? Ja els devia estar bé, perquè per aquest nou puritanisme progressista les dones de dretes no són dones, són de dretes. I les d'esquerres, no són d'esquerres, són dones. Aquest és el problema".

Francesc-Marc Alvaro, en un article a *La Vanguardia*³ comenta les reaccions adverses de cercles catòlics respecte a l'última gira de Madonna en què apareix crucificada interpretant una de les seves peces i compara la forma de reaccionar amb la crisi per la publicació de les vinyetes de Mahoma en un diari danès, bo i destacant que aquells que van recomanar evitar ofenses i humiliacions ara haguessin guardat silenci: "Por cierto, los cristianos enfadados con Madonna no han contado esta vez con el apoyo moral de todos aquellos que, hace unos meses y mirando hacia Teherán, recomendaban evitar ofensas y humillaciones".

Això no obstant, aquesta espècie de *despotisme intel·lectual* no és nou, ni es troba localitzat en determinades societats, ni és propi i característic d'una ideologia determinada. A Polònia, per exemple, defensar el laïcisme no és considerat *políticament correcte*, atès que s'associa ser laic amb no ser suficientment demòcrata, amb tenir alguna cosa a veure amb la dictadura comunista. De fet, John Stuart Mill⁴ ja denunciava l'any 1859 que "La peor ofensa que, en este sentido, puede cometerse en una polémica es la de estigmatizar de peligrosos e inmorales a los que profesan la opinión contraria".

L'anecdota és ampli i les preguntes que hom es formula, també. Per aquesta raó, convindria intentar saber com hem arribat fins aquí; per què Jordi Pujol es veu obligat a utilitzar la tàctica que hem descrit abans; per què s'ha imposat el llenguatge *políticament correcte*; per què és difícil *progressar* en el món de la cultura si hom no es defineix obertament d'esquerres.

Què és l'esquerra

Intentar definir l'esquerra de forma global és una tasca impossible. Això no obstant, sí que podem trobar diversos elements comuns en l'immens volum de bibliografia que tracta aquesta qüestió. En efecte, ha estat la *igualtat* la característica més utilitzada per a la definició de l'esquerra⁵, concepte que permet abastar l'extrema esquerra i el centre esquerra.

Norberto Bobbio

En segon lloc, també destaca el fet que l'esquerra ha estat lligada tradicionalment a la "Raó", i s'ha oposat sempre a la forma d'actuar *irracional* de la dreta, tant en mètodes com en objectius, sobretot en la dreta més estricta, que busca la seva font d'inspiració en fonts de revelació supra racional (textos sagrats en el cas de les dretes cristianes). G. Lukacs, en *El Asalto a la Razón (1953)*⁶, obra de gran influència durant les dècades de la Guerra Freda, pren com a criteri la "Raó" per establir la línia divisòria entre el pensament progressista i el pensament reaccionari de la dreta burgesa (Schopenhauer, Kirkegaard o Nietzsche).

A partir d'aquí podem trobar una gran quantitat de matisos. Per exemple, dins la socialdemocràcia hi ha diversos autors que concebeixen l'esquerra com una actitud que tendeix a buscar els *valors de l'esquerra*, que

serien valors ètics i ecològics⁷. Com a aplicació pràctica d'aquestes teories, trobem les següents paraules: "Parte de la gestión del poder realizada por formaciones políticas de izquierda ha vulnerado referencias éticas esenciales en el sistema democrático, con una frecuencia que va más allá de lo episódico, al punto de crear cierta cultura de la ilegalidad". "Desde 1989, la socialdemocracia pierde fuerza, se retrocede en cuestión de libertades, se generan culturas de sublegalidad y crimen". Més: "Hay que distinguir entre los que se creen los Derechos Humanos y todo ese grupo de gentes a quienes sólo les aprovechan para conquistar parcelas de poder". Per cert, les paraules citades no són d'un líder conservador sinó de José Antonio Alonso, avui ministre de Defensa i abans, de l'Interior, pronunciades el 7 de novembre de 1996 quan inaugurava com a portaveu de Jutges per a la Democràcia el IX Congrés d'aquella associació i es referia als escàndols de corrupció dels últims temps de Felipe González al capdavant del Govern espanyol.

De fet, en el 33 Congrés del PSOE (1994) s'utilitzen els conceptes que abans hem citat: Racionalitat, Llibertat, Igualtat, i incorpora dos termes nous a la tradició: Ètica i Solidaritat.

Antropològicament, avui l'esquerra defensa el multiculturalisme, la societat oberta, la tolerància exquisida d'unes cultures davant les altres, el pacifisme, la defensa de l'eutanàsia, l'adopció de nens per parelles homosexuals, l'abolició de la pena capital, l'escola pública davant la privada i el conservacionisme de la Natura.

El cos doctrinal de l'esquerra és *a priori* atractiu i es presenta sovint d'una manera extremadament senzilla en termes clarament contraposats. En conseqüència, és relativament fàcil pujar al tren dels *progressistes*, sentir-se moralment superior i menyspreuar tot allò que surt d'aquesta doctrina que avui es considera *políticament correcta*. Altra cosa és l'èxit en l'aplicació real d'aquest corpus, les reaccions que es susciten quan es pretén argumentar opinions diferents o el sectarisme en la interpretació d'aquest ideari.

Està mal vist no declarar-se seguidor del corpus doctrinal de l'esquerra?

Que Jordi Pujol, des del nacionalisme conservador, hagi d'emprar tàctiques subtils davant de determinats auditoris no permet elevar l'anècdota a la categoria. Això no obstant, si aquesta percepció es repeteix en intel·lectuals que no provenen de l'espectre conservador, trobem dades demoscòpiques que ho confirmen o detectem variacions subtils en el llenguatge, podem començar a pensar en l'existència del títol de l'article.

Òscar Tusquets, arquitecte: "La izquierda no se avergüenza de nada. O sea, se puede ser ultramillonario, tener yates, ser de izquierdas, montar el Fórum tranquilamente y no darte vergüenza. Y la derecha se avergüenza de casi todo, ¿no?". "Yo creo que, aparte de avergonzarse de sus propiedades, gente que sean de derechas, que lo digan y de cultura, no hay. Por ejemplo, esa tontería de la contra de *La Vanguardia* (...), si miras la contra de *La Vanguardia*, verás que en los últimos cinco años no ha habido ningún *entrevistado* que se reconociera de derechas". "No hay gente de cultura que lo diga. Tampoco hay gente de negocios y otra gente que lo diga, pero de cultura no la hay". "En este país la izquierda tiene una prepotencia absolutamente incontestada. La película más desacertada que no va a ver nadie, montar una cosa como el Fórum, pueden montar un circo como el de la corona de espinas y al ser de izquierdas no pasa nada".

Albert Boadella, director teatral: "La derecha tiene enfrente al mundo de la cul-

tura, en los últimos tiempos, un complejo, porque la izquierda ha monopolizado la idea de la cultura. Les han convencido de que "nosotros somos la cultura"".

Fernando Sánchez Dragó, escriptor: "En Occidente ha habido un lavado de cerebro realizado por los intelectuales. Sumisión al comunismo, y ha creado un complejo en la cultura. Ha habido un lavado de cerebro sistemático de editoriales, periódicos, radios e intelectuales. Por ejemplo, se sabía lo del gulag, pero seguían apoyando al comunismo".⁸

Per altra banda, en una recent enquesta de la Fundació BBVA sobre la consciència i conducta mediambiental dels espanyols, destaca la dada segons la qual el 70% dels enquestats dóna suport a la protecció de la natura, però s'oposa a l'augment de preus o d'impostos per protegir-la. El director de la Fundació en va fer la següent valoració: "En definitiva, hay una gran conciencia ecológica que no había hace unas décadas, pero es un ecologismo de declaración, no de conducta, porque aun cuando se habla de restricciones no se refieren a las individuales sino a las colectivas, como el riego o las piscinas".

En qüestions més pròpiament polítiques, el baròmetre del Centre d'Estudis d'Opinió de la Generalitat del mes de juliol destaca que el 71,3% dels enquestats van declarar haver anat a votar per al referèndum sobre l'Estatut de Catalunya, quan la dada real (48,85%) és molt inferior.

També el llenguatge reflecteix aquesta estranya imposició. Tot i que l'ús d'eufemismes no és tampoc un fenomen nou⁹, la base del *politically cor-*

rrect esclata a les universitats nord-americanes a la dècada dels vuitanta, per iniciativa de l'esquerra en un intent de protegir les minories. Avui, se'n fa clarament un abús. Des d'aleshores, utilitzar un llenguatge que no ofengui cap col·lectiu s'ha transformat en un sistema de valors. A algú se li acut dir *criada* a una treballadora de la llar, o *negre* a les persones de color? Per tant, la qüestió que es planteja¹⁰ és si el llenguatge *políticament correcte* canvia la realitat o només la maquilla; si aquest llenguatge canvia l'estat de les coses o posa la brutícia sota l'estora. En conseqüència, si usar aquest llenguatge ens converteix en *progressistes* o ens posa el vestit que ens deixa circular amb comoditat per la societat. El president del Govern espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, va dir en el programa de televisió *59 segundos* que "los chistes machistas ya están mal vistos en la sociedad española". No obstant això, les xifres de violència de gènere no disminueixen tot i les recents reformes legislatives dels últims quatre anys.

De les idees al món real

La ideologia *políticament correcta* provoca que algunes tesis de les esquerres siguin difícilment rebatibles si no és que qui vulgui criticar-les corri el risc de ser etiquetat de forma poc agradable, en el que abans qualificava de *despotisme intel·lectual*. Però avui algunes idees defensades per l'esquerra han de ser sotmeses a la crítica, i no es poden donar per bons conceptes que han esdevingut obsolets o que la pràctica ha deixat ben malmesos. A tall d'exemple, proposo el següent, que és suficientment significatiu:

Multiculturalitat

El concepte de multiculturalitat arrenca al Canadà dels anys 60, com a solució institucional al problema que planteja la diversitat cultural de les societats actuals. El debat entre partidaris i crítics d'aquest concepte es troba, avui, esgotat. Al Canadà no ha solucionat ni la qüestió quebequesa ni la de les primeres nacions. Als EUA, molts intel·lectuals d'esquerres que defensaven la multiculturalitat han optat per

mesures socials a favor dels desvalguts. I en l'àmbit de la filosofia política el debat entre els *communitarians* i els seus oponents liberals ha deixat pas a la discussió sobre individus lliures i iguals en drets i no sobre comunitats dotades de drets específics.¹¹

Més recentment, ha quedat clar que la multiculturalitat no pot conciliar la problemàtica de l'Islam a les societats europees. La crisi dels suburbis a França, la reacció davant les caricatures del diari danès Jyllands Posten (quatre mesos després de la seva publicació, per cert) o l'assassinat del cineasta holandès Theo van Gogh a mans d'un holandès d'origen marroquí en són exemples prou significatius. Com sempre, però, a més d'aquests grans esdeveniments podem trobar petits detalls que confirmen la fallida de les tesis multiculturalistes.

A Holanda, també històricament al capdavant d'aquestes teories, el diari *De Volkstrant* va publicar a mitjans del mes de gener d'enguany la història d'un col·legi públic al barri d'Oostelijk Havengebied, a Amsterdam, en què s'havien habilitat dues entrades; una per als blancs i l'altra per la que entraven un conglomerat de races i mestissatges. El col·legi en qüestió es quedava sense alumnes, precisament perquè la majoria pertanyia a famílies d'emigrants i els pares holandesos es resistien a enviar els seus fills en la creença que la qualitat de l'ensenyament seria inferior. Fins al punt que a les aules només hi quedarien nens extraeuropeus i mig col·legi estava buit. Al mateix temps, la coneguda organització "Montessori" volia fundar una escola i va arrendar una planta a les instal·lacions que sobraven al centre públic. Però per tal que els pares acceptessin portar-hi els seus fills, exigien una entrada separada que evités el contacte amb l'altra escola. L'altra notícia és que al fer-se públic aquests fets a la tolerant Holanda no hi ha hagut ni escàndol ni resposta social.

A França, l'alcaldeessa de Lille, d'esquerres, va imposar horaris diferents per a dones musulmanes en les piscines municipals i a Limoges un funcionari no va poder casar una parella de musulmans perquè el futur marit i la seva família impediessin que la futura esposa es descobrís per ser identificada.

Una de les explicacions que es donen respecte al fracàs del multiculturalisme és la confusió que en la pràctica s'ha produït entre qüestions religioses i qüestions culturals. El cert és que sovint sentim a parlar de persones de *cultura musulmana*, però és evident que en les societats occidentals cal separar política i religió. Molt probablement, les dones són qui més pateixen aquesta situació. Així, la reconeguda sexòloga Shere Hite diu: "Las noticias de Oriente Próximo vienen siempre acompañadas de imágenes de mujeres cubiertas con el chador. Me resulta verdaderamente estrambótico que no dejemos de ver en ningún momento fotos de ésas y que, sin embargo, no escuchemos casi nada acerca de lo que significan. Oímos la palabra cultura y ya está; se da por hecho que ese término lo justifica todo. Usamos este estilo de pantalones y eso no se considera parte de la cultura. Pero en Oriente Próximo, me temo, y en algunos otros lugares, sí se considera una cuestión cultural llevar unos ropajes largos que la cubran a una. Para mí eso es característico de una determinada forma de entender la sexualidad femenina y de unas cuestiones que todavía no se han sometido a debate ni en los gobiernos, ni en los medios de comunicación, ni en ningún sitio, y creo firmemente que es necesario hacerlo".¹²

Per a la diputada holandesa d'origen somalí Ayaan Hirsi Ali¹³, "enfatar la identidad musulmana recurriendo a los derechos grupales implícitos es dañino para la mujer musulmana. En Estados Unidos la feminista y emérita en politología Susan Moller Okin estuvo implicada en 1999 en una discusión entre los defensores del multiculturalismo –partidarios del fomento y mantenimiento de los grupos culturales islámicos (y otros)- y sus opositores, a los que la propia Okin pertenece. En su opinión, la política de muchos gobiernos occidentales que promocionan el mantenimiento de estos grupos culturales está en contradicción con

sus textos constitucionales; después de todo, la libertad individual y la igualdad entre hombre y mujer salen malparadas. Su crítica se centra sobre todo en que los multiculturalistas no tienen en cuenta la dimensión privada de las culturas que defienden. Y es justamente en la esfera privada donde más se evidencian las diferencias de poder y sometimiento de la mujer”.

També Ayaan Hirsi denuncia l'existència del *puritanisme d'esquerres*: “La izquierda en Occidente tiene una marcada tendencia a culparse a sí misma y a considerar al resto del mundo como víctima –a los musulmanes, por ejemplo-, y las víctimas, a la postre, dan lástima, y quien da lástima y está sometido es, por definición, una buena persona que estrechamos en nuestro pecho. Su crítica se limita a Occidente. Son críticos con Estados Unidos, pero no con el mundo islámico –así como tampoco fueron críticos en su momento con el Gulag-, porque Estados Unidos es igual que Occidente, y el mundo islámico no es tan poderoso como Occidente. Son críticos con Israel, pero no con Palestina, ya que Israel está considerado parte de Occidente y porque los palestinos son dignos de lástima. También son críticos con las mayorías autóctonas en los países occidentales, pero no con las minorías islámicas; la crítica al mundo islámico, a Palestina y a las minorías islámicas se considera islamófoba y xenófoba”.

Conclusió

En la introducció plantejava una pregunta determinada. El parèntesi emprat al títol volia emfasitzar que de *puritanismes* en trobarem escampats en el temps i en l'espai. Això no obstant, la meva resposta és que avui, no declarar-se d'esquerres o progressista és un llast per a tots aquells que a Catalunya vulguin destacar política o culturalment. Per cert, seria igualment un llast que per destacar o, simplement, per no ser marginat, hom s'hagués de declarar de dretes o seguidor de la religió catòlica, com en èpoques passades; aquest fenomen (i altres que no són objecte d'aquest article) és un símptoma que avui la qualitat de la nostra democràcia és encara precària. Per aquesta raó, podem parlar d'un nou puritanisme d'esquerres a Catalunya que, a vegades, s'acosta de forma preocupant al sectarisme. ●

¹ Vegeu *Los complejos de la derecha*, Luis Racionero, Editorial Planeta, 2006, pàg.76. “E hice eso que se llama el síndrome Saramago: para decir según qué, hay que decir que lo ha dicho según quién, que fue el motivo por el cual en una conferencia donde hice unas afirmaciones sobre la familia y la escuela, dijera: Escuchen, no se escandalicen, porque eso no lo dije yo, esta frase no es mía, textualmente es de Saramago, que era estancista y por lo tanto merece el respeto de todos ustedes. Saramago dice que sin familia no hay escuela. Si lo digo yo se me echará encima todo el mundo.”

² Vegeu *l'Avui*, 21 de març de 2006.

³ Vegeu *La Vanguardia* de 14 d'agost de 2006.

⁴ Vegeu *Sobre la libertad*, Ediciones Aguilar, Barcelona, 1971

⁵ Vegeu *Derecha e izquierda, razones y significados de una distinción política*, Norberto Bobbio, Taurus, Madrid, 1995.

⁶ Vegeu *El Mito de la izquierda*, Gustavo Bueno, Ediciones B, Barcelona, 2004

⁷ Vegeu *Más allá de la izquierda y la derecha. El futuro de las políticas radicales*, Anthony Giddens, Editorial Cátedra, Madrid, 1996. Vegeu també *Por la tercera izquierda*, de Daniel Cohn-Bendit i José María Mendiluce, Editorial Planeta, Barcelona, 2000.

⁸ Vegeu, quant a aquestes opinions, l'obra citada de Luis Racionero.

⁹ Quevedo: “Por hipocresía llaman al negro, moreno; trato a la usura; a la putería, casa; al barbero, sastre de barbas y al mozo de mulas, gentilhomme del camino”

¹⁰ Vegeu l'article de Manuel Díaz Prieto a *La Vanguardia* de 7 de maig de 2006.

¹¹ Vegeu l'article de Michel Wieviorka, professor de l'Escola d'Alts Estudis en Ciències Socials de París, publicat a *La Vanguardia* del 31 de juliol de 2006.

¹² Vegeu el suplement “Yo Dona” d'*El Mundo* de 10 de juny de 2006.

¹³ Vegeu *Yo acuso. Defensa de la emancipación de las mujeres musulmanas*